

IVANA HAVRANOVÁ
MNIŠKA

*...tým túžby
dievčata
nekončia...*

MARENČIN PT

Ivana Havranová
MNÍŠKA

MARENČIN PT

© Ivana Havranová, 2018
© Marenčin PT, spol. s r. o., Bratislava, 2018
Jelenia 6, 811 05 Bratislava
marencin@marencin.sk www.marencin.sk
Cover © Marenčin Media, 2018
Design © Marta Blehová, 2018
Jazyková úprava Sylvia Sachs
687. publikácia, 1. vydanie

ISBN 978-80-569-0122-9 (viaz.)
ISBN 978-80-569-0123-6 (ePDF)
ISBN 978-80-569-0124-3 (ePub)

PRVÁ KAPITOLA

Stála na dvore pred starým domom, strecha pokrytá plechom sa pomaly lámala a Mila už len čakala, kedy prerazí dosky, spustí sa na povalu a potom, vlastnou váhou, do kuchyne a izby. Nádejala sa, že v tom momente nebude za stolom či v posteli ani mater, ani tatko. Bol by s nimi amen.

Divoké vetrisko dúlo ako pominuté, praskot konárov hrušiek pripomínal dobre naložený kozub, plný starého dreva. Všimla si, že ovocie ležalo pozrážané na zle pokosenej tráve. Rozmlátené, obité, s rozškerenou šupkou, plnou sladkých slz.

A do zimy nebude z neho celkom nič. V pivnici prázdne police, šomrala, no hlavu mala plnú celkom iných vecí. Skončila strednú jazykovú školu s čistými jednotkami a rozhodla sa. Nijaká vysoká, nijaká nadstavba.

Kláštor.

Nebo vyčíňalo akoby Boh nemal veci pod kontrolou. Sliepky sa dlhými pazúrmí zadrapi do zeme a čučali pod kurínom, vyľakané zo všetkého, čo sa dialo. Kozy mékali, kravy bučali, prasce nervózne kvíkali. Zo všetkých zvierat vari najmúdrejšie. Len zajace pokojne prežúvali ďatelinu a vôbec ich nezaujímali priestor

za vrátkami kletky. Mila sa na ne usmiala, najradšej mala tieto ušaté stvorenia na smotane. No na zajačí skon, odchod z tohto sveta, pozeráť nemohla. Vždy vtedy utiekla za stodolu a čakala, kým zviera vypustí dušu. Pod otcovým presným úderom rovno do väzov.

Dlhé čierne vlasy sa rozleteli vôkol hlavy, vietor z hôr ich kmásal, hlava držala svoju ozdobu všetkými silami. Pobrala sa dnu. Nikdy nemala rada pohľad na dolámané tyče dreveného plotu, na neporiadok okolo chalupy. A ešte do toho víchor... Dvor ako stará haraburdáreň. Nazdala sa, že iní ľudia žili akosi radostnejšie. Krajšie. A tiež sa nemohli zbaviť chudoby. Tá tlačila rodiny do tvrdej a lacnej práce, čo vyniesla zopár peňazí, no dokázali narábať pracovitými rukami. A okolie chalúp opeknelo muškátmi v oblokochoch, čistými dvormi...

Už aby som zmizla. Už aby ma tu nebolo, opakovala v duchu mantru, sľubujúcu príjemnejší život.

Nikdy sa doma neučila! Pamätala sa na celkom prvý deň v škole, keď prišla do triedy medzi deti a jediná nemala prezuvky. Tie povestné školské papuče, čo mäkušké pohládzali nohu celé vyučovanie. A ešte aj hodiny v družine. Na vyučovaní sedela bosá v deravých hnedých pančuškových nohaviciach a nikto sa nechcel stať jej susedkou, susedom. Čiernymi vlnkami vo vlasoch sa promenádovali vši, ich vajíčka by nezrátal nikto na svete. Utiahnutá, schúlená v starej blúzke a čiernej sukni ukrývala nepekčné nohy o zodranú koženú tašku, čo odniekadiaľ priniesol tata.

2.

Už od prvej triedy prichádzala do školy takmer celkom pred zvoneními. Kým mohla odísť z domu s vareným vajíčkom v ruke, čakalo ju nakrmiť statok. V zime. V lete veru aj napásť. Vtedy vstávala o piatej ráno a vyhánala búkajúce kravy na hornú lúku. Bola družstevná, to áno, ale do takých končín nezavítal veru nijaký kontrolór. A ešte k tomu tak zavčasu ráno. Veď o ôsmej už sedela v triede. A dve kravy toho zase veľa nespásli. Tráva rástla ako bláznivá a čo ako často ju kosci skášali, vždy jej bolo dosť. Najviac všetkým tým ďatelinám a púpavám a mäťám a ľubovníkom pomáhal dážd'. Po ňom rástli tak divoko, že Mila to videla na vlastné oči. Byle sa ťahali k oblohe, listy sa rozťahovali ako leňoch na posteli... A kvety žmurkali na slnko.

Milka, dnes zostaneš po vyučovaní v triede, povedala vždy jeden deň v mesiaci triedna učiteľka a všetci už vedeli, koľko bije. Doma sa o decko nestarali, nuž dievča odvšivovala cudzia žena. Naliala na uterák petrolej, omotala ho Mile okolo hlavy a tá, vystrašená i ponížená, musela veru dobrú hodinu trčať v drevenej lavici ako päť peňazí.

V taký deň pred štvrtou domov neprišla. A to už bol v celom stavaní cirkus. Mama, ustavične stonajúca na choroby, nemala silu vybehnúť s kravami na pašu. A otec, muž bez jednej nohy, nemohol, aj keby chcel. Keď dievča zbadali prichádzať, mamka schmatla metlu a nahánala dcéru po celom okolí. Tá konečne dobehla do kuchyne, hodila tašku do kúta, z rúry vytiahla pečený

zemiak alebo jablko a utekala za kravami. Ešte v sukni ich hnala hore prašným chodníkom, vliekli sa však ako zlá chvíľa. Spásali trávu po okrajoch a nozdry im osiveli prachom. Hoc i na okolí nestáli nijaké ľudské obydlia, ktovie, odkiaľ sa odrazu vyrojilo toľko múch... Medzi nimi aj boľavé veľké ovady a kravské chvosty celé od hnoja sa oháňali a oháňali, avšak bez výsledku. Pichľavá háveď si lebedila na telách zvierat, kolko potrebovala.

Dievča kráčalo s bičikom v ruke, ani nevedelo, prečo ho so sebou vždy vláči. Raz naň natrafila v maštali, možno tam visel ešte od čias, keď mal tato obe nohy a cváľal na koňoch. Lebo sa jej aj videl taký čudný! Skôr konský!

Radšej sa nespýtovala. Nikoho. Odpovede na otázky nedostala nikdy, nuž škoda energie.

Kravy sa pokojne so sklonenými hlavami šuchtali lúkou, maškrtili sladkú poživeň a Mila zatiaľ ležala v jarku s knihou v ruke. Dobšinského rozprávky, niečo od Kristy Bendovej, bratov Grimmovcov... To v základnej. Od šiestej triedy až po deviatu si v knižnici požíčievala Franza Kafku a autorov, o ktorých jej spolužiaci ani nevedeli, že vôbec existujú.

Keď sa večer vracala z paše domov, opakovala si školské učivo. Listovala v hlave ako v učebnici tak dokonale, že si všetko poriadne zopakovala a doma sa už neučila.

Pod odpovedať, Milka, vyvolávali ju učitelia a Mila odpovedala vždy na čisté jednotky. Zo slovenčiny, z matematiky, z fyziky, z dejepisu... Keď sa neskôr naučila z vlasov vyháňať drzé všiská sama, leskli sa ako vyšmirgľovaný náhrobný kameň. Čierny ani hriech mladice. Hriva padala do bielej tváre, vykúkali z nej veľké čierne

oči, podobné uhlíkom v pahrebe, čakajúcim na iskričku. Pretože Mila sa narodila ako víla pasienkov.

Nikdy nerozprávala s nikým. Nuž, s nikým! S nikým, okrem Viktorky zo susedného stavania. Tá Mile rozumela. Veď žila podobný život. Jej hlava však nebola najmúdrejšia a Viktora prinášala domov samé štvorky. Napokon – nikomu to neprekážalo. Otec, vdovec, ani nevedel, že jeho dcéra chodí ešte do školy. V krčme to krčmár neoznamoval a starý korheľ vedel iba to, čo začul medzi podobnými sebe.

Viktorka prišla do rovnakej triedy ako Mila až v šiestej a od prvého dňa sedeli v lavici spolu. Zomlelo sa to tak nejako narýchlo... Viktora vošla do triedy, ostré vlasy neurčitej farby jej na hlave postávali ako suché konope, zrejme sa strihala sama a pred krivým zrkadlom. Spolužiačky sa na seba pozreli a hneď vedeli, že posledná lavica bude ich spoločná. Aj zapáchali rovnako, ako keď si ľudia nepreobliekajú denne čistú bielizeň a na neumytom tele sú aj niekoľko dní tie isté nohavičky. A potom ešte tielko a podprsenka. No áno! Podprsenka! Obe ju nosili už od šiestej a obe už mali aj menzes. Vikina bola jasná! Prepadla a mala byť už siedmačkou. Ale Mila? Rodičia z nej povinnosťami vyhnali detstvo skôr, ako sa malo pobrat' samo. Dospelí oči, duša, dospelo telo.

3.

Smotánka triedy o dve dedinčanky nestála. Mila sa však o priazeň spolužiakov ani neusilovala. Vedela. Jej vedomosti privádzali do rozpakov aj najväčších biflošov.

Hej, Mila! A učíš sa pri petrolejke? Som počul, že doma nemáte ani elektrinu! smial sa večne Miloš, najkrajší chalan z triedy. S ironickým úsmevom pozeral do vážnej tváre dievčaťa a netrpezlivo čakal odpoveď.

Neučím sa vôbec! Doma nemáme ani petrolej. Iba kravy a zajace a sliepky... Ale veď to viete! Smrdím hnojom! odvrkla celkom bez záujmu a obrátila sa chalanovi chrbtom.

Cez prestávky, keď sa všetci snažili zaujať niekoho konkrétneho v triede, Mila si čítala. Niekedy učebnice, inokedy knihu. Boli to chvíle, keď sa nezhovárala ani s Viktorou.

Čo si taká nadutá? spýtala sa jej raz spolusediaca: Bola som v sobotu na zábave! A jeden sa na teba spytoval, snažila sa upútať Milinu pozornosť.

Viktora. Na zábave? A čo je mňa do toho? Nevidíš, že si čítam? Mňa nezaujímajú chalani. Mňa nezaujíma nikto. Nikto z tohto sveta. Zapamätaj si, že robím, čo musím, ale nie to, čo chcem.

A čo chceš? Nechceš sa vydať a mať deti? Nechceš vypadnúť z tej diery, v ktorej žiješ? Čo vlastne chceš? Študovať? Si najlepšia v škole! Musíš mať nejaké plány! zvyšovala Viktorka hlas a štica na čele sa vzrušením stavala do pozoru.

Áno, premýšľam nad svojou budúcnosťou! Ak ma zoberú, pôjdem na jazykovú školu. Ale iba preto, že potrebujem vedieť jazyky. Čo najviac jazykov! konečne o sebe skupaňa na slovo aj niečo prezradila.

A načo ti to bude? Na našich pasienkoch hovoríš predsa po slovensky! rozosmiala sa spolusediaca na plné ústa a svetu ukázala prederavené zuby.

Na pasienkoch hej, ale Viktorka, aby si vedela, ja chcem ísť do kláštora! pozrela na dievča v dosiva zájdenom bielom tričku a tomu skoro vypadli oči z jamôk.

Ježiši, a prečo? No veď dobre, aj ja chodím do kostola. Ale kláštor? Vôbec nie si škaredá, Mila! Tam chodia len škaredé a také všelijaké chudučké, chudorľavé, čo si nikdy nenájdu chlapa! Mila, šak ty si riadny kus ženy! Aha, sme na základnej a máš trojky prsia! Sa tam zblázniš!

Čo to má s prsiami? nechápala.

No to, že budeš túžiť po chlapoch! Vieš, kde ma môj takto v sobotu v noci nachytil? V stodole. S tvojím bratom Janom! Nepochválil sa? Jano? Mila, my sme sa normálne milovali. Bola som nahá a nahý bol aj Jano. Ty si sa asi ešte nikdy, ale ja už aj desiaty raz. No nie iba s Janom! Veď sú aj iní na svete! Vtedy je človeku tak, že už nechce nič iné! Ver mi! A to ti bude chýbať! Určite! dovysvetľovala.

Ťa načapal tato? A čo povedal?

Kričal, že som cundra. Ale mne to nevadí, veď aj som! No aké je to príjemné! Keď sa láskaš s riadnym chlapom! Keby ten vedel! smiala sa.

Ja po tom netúžim. Túžim iba po tichu a vlastnej izbe a svätých obrázkoch. Vieš, čo robím najradšej? Modlím sa! oznámila prekvapenej Viktorke, čo aj počas písomky z matematiky myslela na horúce telá Jana a Fera, myslela na ich dotyky a všetko, čo pri nich cítila.

No veď... Ako chceš. Ale niekedy si na moje slová spomenieš. A nie raz. Ver mi, skončila diskusiu s kamarátkou, zbalila si všetko

do sieťkovanej tašky na nákupy a ešte sa opýtala: Ideš už domov? Ja musím!

Idem. Veď aj ja musím! Už tam určite všetko bliaka od hladu! ohrnula spodnú mäsitú peru Mila a upravila si sukňu.

Z triedy, rozozvučanej ako včelí úľ, vyšli spolu. Prešli dlhou chodbou, čo sa ňou niesol zápach kapustovej polievky zo školskej jedálne, a pustili sa smerom k autobusovej zastávke. Mila s Viktorou sa v škole nestravovali. Rodičia odmietli zaplatiť. Vraj majú doma mlieka viac ako v mliekarni. Kozieho aj kravského.

O zopár minút prišiel autobus a obe zaviezol do dediny, kde opäť začali žiť svoje každodenné jednoduché, ťažké životy.

4.

Mamka varila iba niekedy. Zemiaky a opraženú cibuľku, k tomu kyslé mlieko. Z každého jedného hrnčeka kus chýbalo, otlkli sa najmä kraje, ktoré si človek, ak sa chcel napiť, musel priložiť k ústam. A tak sa hocikedy stalo, že Mile krvácala spodná pera. Porezaná tvrdým poškodeným porcelánom, agresívnym vždy, keď dievča pozabudlo na črep.

Nedeľa sa od bežných dní trochu odlišovala. Zajac a sliepka a niekedy ošípaná... Podľa sezóny. Pred vianočnými sviatkami vždy zabíjali dve svine, avšak vôbec nechápala, prečo chovali dve. Veď nedokázali poriadne vykŕmiť ani jednu. Behali po dvore ako hladné kurence, podrývali korene stromov, ostrým rypákom kántlil zemiaky v hriadkach.

Tak ich, tata, aspoň nepúšťajte z chlieva, rozčuľovala sa vždy, keď zbadala škodu.

Slobodným im je lepšie. Aj mäso je zdravšie, odvrkol a Mila vedela, že najradšej by ich choval, ale nezabíjal. Ešte tak zajaca, sliepku, kačicu... Avšak prasa už bola iná vec. Malo rozum! Malo cit! Poznalo svojich gazdov!

Všetci spolužiaci tejto dievčiny rodičom tykali a tykali aj starým rodičom, no u nich bol iný zvyk. Vykala mame, tatovi, vykala babke aj dedkovi. Pravdaže, kým sa tmolili na tomto svete. Zdalo sa jej to prirodzené, a keď prvý raz videla spolužiačku Silviu svojej mame zatykať, neverila vlastným ušiam.

A to ti dovoľí? spýtala sa celkom výnimočne, lebo špeciálne Silvia bola spolužiačka veľmi pekná a veľmi pyšná. Mala síce aj štvorky, ale v triede sa okolo nej krútili skoro všetci lepší chalani. Tie dve sa spolu ešte nikdy nerozprávali! Veď o čom by sa aj!

Si normálna? A čo by som jej podľa teba mala? Vykať? Vykáme cudzím ľuďom! A nie najbližším, odpovedala dosť trpezlivo a zhovievavo. Až Mile prišlo ľúto: A to je zase pravda! uvedomila si dievčina z kopaníc: Vykáme cudzím. A z toho jasne vychádza, že rodičia sú cudzí ľudia. Navzájom sa potrebujeme, to áno, ale inakšie... Nepoznám ich, nepoznajú ma. A čo ja viem, aký majú život? Ako sa radi majú či nemajú? Veď o Viktore viem viac ako o nich! Ani sa nerozprávame, ani sa ma nič nepýtajú...

Zmierila sa s tým. S rodičmi žije, ale ako vraví Silvia. Cudzí ľudia.

Hrnce opäť neponúkali nič poriadne na jedlo, iba odškerenú

farbu. Otlčené pokrievky sa vysmievali hladu dievčaťa a nemalo sa ako ohradiť. Plechové a škaredé potrestať? Ako? Veď pokrievky po papuli scápať nemôžeš! Vošla teda do komory a obzrela sa po policiach. Kompóty čerešňové, jablkové i hruškové, nazaváraných uhoriek, no klobása ani jedna. Zobrala teda vysoký hnedý hrniec s masťou, chlieb, čo mamka piekla pred zopár dňami, a vošla s tým do kuchyne. Hoci podľa kalendára svoj príchod hlásala jeseň, muchy krúžili nad stolom, akoby nekončili životnú púť, akoby sa nemali pred chladom postrkať niekam do štrbín. A pod-
ho najskôr na masť, potom na chlieb...

Daj si aj cibuľu, ozval sa odo dverí mamkin hlas a Mila vedela, že odpapuluje: mali ste variť, mamka, a nie ma vynukovať cibuľou. Zajtra idem do školy, nepotrebujem smrdieť! Už sa aj tak odo mňa všetci odľahujú! Prečo ste nevarili? A tatovi čo dáte na večeru? A Janovi? zaútočila, lebo sa nazdávala, že mamka je skôr lenivá ako chorá. Len sa tak okolo domu motala, a všetku robotu nechávala na tatu, brata Jana a Milu.

Čo sa na mňa osopuješ? V komore niet ničoho!

Akože ničoho? Vajíčka, múku, masť, mlieko... To je vám nič? Mohli ste navariť fazuľovej polievky a napiecť buchiet! zvýšila hlas.

Veď napeč! Si veľká, tak napeč! nedala sa mater.

Idem s kravami na pašu, mamka! Čo ste sa pomiatli? Kedy mám piecť? A ešte chodím do školy! odvetila jedovato.

Tak nechod! Načo chodíš do školy? Veď už vieš písať a čítať! A viac nepotrebuješ! Aj tak musíš zostať doma na statku a starať

sa. A veru aj o nás! Sme už starí! mudrovala mater bez jedinej výčitky, že sa nepostarala.

Počúvajte ma mamka dobre. Ak zajtra nebude navarené, zoberiem sa a odídem k Viktore. A tam budem bývať a starať sa o ich dobytok. Aby ste vedeli! vyšupla zo seba, ani nevedela ako, a pustila sa do hrubo odkrojeného krajca nečerstvého chleba.

Mamka zabožekala a zmizla na dvore, plnom porozhadzovaného haraburdia.

5.

Mastný chlieb jej chutil najlepšie s kryštálovým cukrom. Zobrala ho teda za hrst' z vrecka a rozhodila po celej namastenej ploche. Uvelebil sa na masti, zapadol do nej ako do mäkkej posteľe a čakal na ďalší osud.

Dievča ešte ani nedojedlo a už sa pratalo do maštale. Neznášala, keď kravy bučali a kozy mékali. Znamenalo to len jedno. Sú nespokojné, sú hladné.

Vošla teda do ich zápachajúceho kráľovstva, jednou rukou stískala chlieb, druhou odviazala z reťazí statok a ten pomaly vykráčal z drevených vrát, čo držali iba na jednom pánťe.

Všetko rozbité, zanedbané, zamrmlala a jedna z kráv, červenkastá Babuľa, pritakala múkaním. Klukatým chodníkom ku kyselke sa ťahali ani slimák. Mila na chvíľu postála, aby zapila obed smradľavou vodou s bublinkami, a uvedomila si, že sa nepreobliekla. V školskej sukni a pančuchách, v blúzke a vo

svetri, štrikovanom zo všelijakej vypáranej vlny. Spichla ho po nociach, pretože vedela, že nedostane nijaký iný. A kdežeby ešte nový! Vypárala teda všetko staršie, čo našla po skriniach, a vznikol nový sveter, bez poriadne poukladaných farieb. Plietla len tak, halabala. Ako prišlo.

Teraz aby som si ani nesadla na zem, zastonala, pretože vydržať niekoľko hodín na nohách bolo hotové peklo. Chrbát bolel, ani čoby na ňom vláčila baranča, nohy v topánkach puchli, omínali...

Oprela sa teda o vysokú lipu a pozerala, ako sa pasie dobytok, ktorý síce mala rada, no práca okolo neho tak veľmi unavovala... Odkydať hnoj, vymieňať v špinavých vedrách vodu na pitie... Privrela oči a myslou jej prechádzalo učivo, ktoré preberali v škole. Zopakovala si ho celé, a keď prešla aj dejepisom, pozrela na oblohu.

Slnko sa pomaly presunulo ku kopcu a deň ustupoval večeru. Kravy aj kozy spásali trávu ani odušu, vôbec si nevšimli, že nie sú pod dozorom, že si kúsok zašli.

Hej, moje milé! Vráťte sa ku mne! Pomaly sa zberáme domov, zakričala cez celú lúky a zver sa naozaj pobrala k svojej pasáčke. Narovнала si chrbát, ponaťahovala údy, zapla sveter, chytila reťaze dobytká a pobrali sa chodníkom, olemovaným jemným jarkom. Rástla v ňom materina dúška a púpava, pošliapaná od konských kopýt. A ako sa nad lúkou usádzal večer, ich doráňané listy a stonky voňali a voňali...

Po takmer polhodine sa ocitli doma na dvore a slnko už dávno obšťastňovalo celkom iných ľudí v celkom inej krajine. Kravy aj kozy vošli do maštale, uviazala ich o hrubé drevené brvno, ešte

všetkým vymenila vodu, nech sa osviežia čerstvou, a pobrala sa konečne dnu. Do domca. Do izby vedľa kuchyne, ktorá však ako izba ani nevyzerala. Len taká kutica. Ledva do nej strčili posteľ a malý stolík.

Vyzliekla zo seba všetko, čo mala, natiahla sa do modrých teplákov a hrubej kabanice, šla do komory, zobrala geletu na dojenie mlieka a opäť sa pobrala za dobytkom.

Kravy vrieskali a oháňali sa dlhými chvostmi, muchy dobiedzali a od špinavej srsti si sľubovali dobrú obživu. Poštípu, odletia, znovu poštípu a znovu odletia. Otravné, nepríjemné. Muchy v maštaliach.

Nadojila ako vždy. Plnú geletu. A hneď si z nej naliala do hrnčeka, aby sa navečerala.

No vidíš, Mila. A máš teplú večeru, štuchla do dcéry, idúc povedľa, mater.

DRUHÁ KAPITOLA

Ani nevedela, ako skončila deviatu triedu. Viktorka ju opustila v ôsmej, bola staršia a začala pracovať na družstve. Krútili sa okolo nej všetci traktoristi.

Radodajka, poď do stodoly, kričali na ňu, keď prišli do dvora s naloženou vlečkou, a kým ju iní vyložili, mali zopár chvíľ času. A ten chceli príjemne využiť. Viktorka sa prakticky zo stodoly nedostala von, a hoci ju ženy ohovárali, len sa smiala: Opýtajte sa chlapov, aká som! Čože vy! Babizne! Len pekne robte aj za mňa! Mňa chlapi nedajú ani za nič! Mňa je na robotu škoda!

Mala pravdu. Míla sa dozvedala o spolužiačke také historiky, až sa čudovala, akú to vlastne poznala osobu. No Viktorka ju netrápila. O živote mala vlastnú predstavu. Študovať ďalej, na strednej škole v neďalekej Žiline. Chcela zvládnuť zo dva-tri jazyky. Nemčina a taliančina, to boli tie, ktoré ju zaujali najviac.

A my tu čo? A kravy? A kozy? kričala mamka na celý chotár, keď prišiel čas a predposledného augusta sa dcéra začala baliť. Dovtedy o škole ani necekla. Celé leto by počúvala náreky a fňukania, po celé leto by počúvala, aká je nevďačná a že ju nikam nepustia.

Vy nič, mama. Vy a kravy a kozy nič. Vy ste si už svoj život vybrali. Samy a bez reptania. No a ja si vyberám zase svoj.